

Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen

Partijen,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw I.K. van Engelshoven, handelend als bestuursorgaan en als vertegenwoordigers van de Staat der Nederlanden, hierna: de minister;

En

De Vereniging Hogescholen, namens alle hogescholen met een lerarenopleiding, te dezen vertegenwoordigd door dhr. J. Bogerd, hierna: de hbo-lerarenopleidingen;

En

De VSNU, namens alle universiteiten met een lerarenopleiding, te dezen vertegenwoordigd door prof. dr. H. van Krieken, hierna: de universitaire lerarenopleidingen;

Overwegen het volgende,

- Het onderwijs kampt met een groeiend personeelstekort. Voor het hele land geldt dat er te weinig studenten starten aan de lerarenopleiding om de grote hoeveelheid leraren die met pensioen gaat op te vangen.
- De cijfers voorspellen voor het primair onderwijs (po) in 2024 bij gelijkblijvende omstandigheden een tekort van 1.970 fte bovenop de huidige situatie (Centerdata, 2019a¹). Voor het voortgezet onderwijs (vo) lopen de tekorten voor 2024 op tot 1.300 fte bovenop de huidige situatie. Ook het mbo kampt met tekorten, bijvoorbeeld in de techniek.
- Naast het kwantitatieve tekort is er ook sprake van een kwalitatieve ambitie, waarbij in het po en vo gestreefd wordt naar meer academisch en master opgeleide docenten². In het po wordt gestreefd naar 30% academisch gevormde en masteropgeleide docenten, zowel vanuit wo-bachelors, als hbo- of wo-masteropleidingen. Nu is dat nog rond de 20%. In het vo is het streven dat in 2020 ten minste 50% van de leraren een hbo- of wo-masteropleiding heeft afgerond. Dit aantal ligt nu nog onder de 40%. Voor de bovenbouw van het vwo ligt de ambitie op 80-85% wo-opgeleide leraren. In 2016 had 63% van de docenten in de bovenbouw vwo een universitaire master³.
- McKinsey noemt het lerarentekort een grote uitdaging voor het onderwijs en adviseert in te zetten op het tegengaan van de uitval van leraren en het duurzaam aantrekken van zij-instromers⁴.
- In een sterkere samenwerking tussen lerarenopleidingen en het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs kan beter ingespeeld worden op de vraag van de arbeidsmarkt. Samenwerking tussen lerarenopleidingen, ook onderling tussen hbo- en wo-lerarenopleidingen, en scholen is essentieel om tot een kwalitatief betere en aantrekkelijkere opleiding te komen. De aanjager lerarentekort deed onlangs ook aanbevelingen om regionale samenwerking te versterken⁵.
- Er zijn steeds meer volwassenen met werkervaring geïnteresseerd in een overstap naar een functie in het onderwijs. Dit heeft ertoe geleid dat het aantal zij-instromers⁶, dat direct aan de slag gaat voor de klas en dat combineren met het halen van een bevoegdheid, sterk is gestegen. Ook het aantal (verkorte) deeltijdstudenten aan de lerarenopleidingen stijgt. Door de coronacrisis wordt bovendien verwacht dat de instroom van het aantal volwassenen met werkervaring in de lerarenopleidingen nog verder toe zal nemen⁷.
- Door de steeds breder wordende bachelors en de mogelijkheden om tijdens de bachelor in de keuzeruimte eigen profiel aan te brengen in de opleiding (bijvoorbeeld met minoren van een andere opleiding) hebben de universitaire lerarenopleidingen te maken met een steeds

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/12/16/kamerbrief-over-de-arbeidsmarkt-voor-leraren-2019>

² Lerarenagenda 2013-2020. <https://www.delerarenagenda.nl/documenten/publicaties/2015/01/01/lerarenagenda-oktober-2013>

³ <https://www.ocwincijfers.nl/verantwoord-begroten/dashboard-lerarenagenda-oud/lijn-6-alle-leraren-bekwaam-en-bevoegd/master-academici>

⁴ McKinsey (april 2020). Een verstevigd fundament voor iedereen. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/een-verstevigd-fundament-voor-iedereen>

⁵ M. van Vroonhoven (juli 2020). Samen sterk voor elk kind.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2020/07/02/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020.pdf>

⁶ Definitie zij-instromers in dit stuk: volwassenen met afgeronde studie of werkervaring. Deze groep wordt ook wel beschreven als 'overstappers'.

⁷ Gebaseerd op cijfers van DUO

diversere instroom. Ook zijn er meer studenten met een afgeronde universitaire bachelor geïnteresseerd in een overstap naar het primair onderwijs. Deze doelgroepen vragen om een maatwerkopleiding en een goede beoordeling van eerder verworven competenties (EVC's).

- De Inspectie van het Onderwijs stelt vast dat er nog veel kan verbeteren wat betreft maatwerk voor zij-instromers en deeltijders in zowel de programmering als organisatie van de lerarenopleidingen⁸. Ook de landelijke aanjager van de aanpak van het lerarentekort signaleert een aantal knelpunten met betrekking tot het opleiden van leraren. De opleidingen zijn nog te weinig doelgroepgericht en veelal aanbod gedreven⁹. Daarbij kunnen de opleidingen beter aansluiten op de toenemende diversiteit aan zij-instromers en op de praktijk. Zij-instromers voelen zich onvoldoende gesteund, en ervaren onvoldoende begeleiding¹⁰. Hierin ligt nadrukkelijk een gezamenlijke opdracht van scholen én lerarenopleidingen.
- Veranderingen in de lerarenopleidingen – ook in de voltijd – zijn nodig om deze (mogelijk nog verder stijgende) toestroom aan te kunnen en te voorkomen dat zij-instromers onnodig uitvallen.

Partijen delen het volgende beeld voor 2025:

- Iedereen die leraar wil en kan worden, kan een gepersonaliseerd traject volgen. Geïnteresseerden kunnen informatie over lerarenopleidingen makkelijk vinden en de informatie is bovendien toegespitst op hun vragen en behoeften. Voordat een student met de opleiding start, kijken de opleiding en student samen naar wat de student al kan, wat de student aan het einde van het traject moet kunnen, hoe de student daaraan wil werken en wat daarvoor nodig is. Studenten die dat willen, kunnen een flexibel opleidingstraject volgen. Voor een zij-instromer met werkervaring zal dit anders zijn dan voor studenten die via de reguliere weg instromen. Voor een zij-instromer in het beroep (ZiB trajecten) is er ook afstemming nodig met de school waar deze zij-instromer aan de slag gaat. Eén ding is zeker: maatwerk wordt veel meer de norm dan nu het geval is.
- Met het starten van een lerarenopleiding start ook een doorgaande leerlijn in de ontwikkeling van de leraar. Het afronden van de initiële opleiding is niet het eindpunt van de ontwikkeling, maar de start van verschillende fases van doorlopende professionele ontwikkeling en goede begeleiding. Hierbij wordt bijzondere aandacht gegeven aan goede begeleiding van startende leraren. Leraren, scholen en lerarenopleidingen werken in alle fases samen. Zo wordt de uitval van (aankomende en beginnende) leraren verminderd en wordt het voor leraren veel aantrekkelijker om zich door nascholing of aanvullende opleiding verder te verbreden of juist te specialiseren.
- Er is een structurele dialoog tussen scholen en lerarenopleidingen, waarbij ook de beroepsgroep wordt betrokken. Lerarenopleidingen kunnen zo inspelen op ontwikkelingen en behoeften van leraren, schoolleiders en schoolbesturen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs, zoals bijvoorbeeld het curriculum van het funderend onderwijs, het bevoegdheidensysteem en het strategisch HRM-beleid van scholen.
- Lerarenopleidingen werken samen om potentiële leraren een zo passend mogelijk opleidingsaanbod te bieden, afgestemd op hun ontwikkelbehoeften. Dat geldt voor het initieel opleiden, het begeleiden van startende leraren en verdere professionalisering. De kennis en expertise van individuele hogescholen en universiteiten wordt veel meer gebundeld om voor leraren, schoolleiders en scholen tot aantrekkelijker en hoogwaardiger aanbod te komen. In verschillende regio's worden hiervoor regionale lerarenallianties opgericht. In deze allianties werken opleidingen samen aan zaken informatievoorziening en verwijzing, het opleiden, begeleiden en verder professionaliseren van leraren. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met scholen.

⁸ Inspectie van het onderwijs (2019): Maatwerk voor aankomende leraren. Een onderzoek naar maatwerk in deeltijdopleidingen.

⁹ M. van Vroonhoven (juli 2020). Samen sterk voor elk kind.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2020/07/02/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020.pdf>

¹⁰ <https://www.oberon.eu/data/upload/Portfolio/files/oberon---hoe-werkt-de-keten.pdf>

Gezien dit toekomstbeeld zien partijen de volgende opgaven voor de komende vijf jaar:

- De lerarenopleidingen zetten de reeds ingezette beweging naar meer vraaggericht en flexibel opleiden met extra inspanning door. Intensievere samenwerking en het afstemmen en waar mogelijk harmoniseren van beleid tussen lerarenopleidingen is van belang, zowel binnen de sectoren hbo en wo als tussen beide sectoren.
- Eén van de belangrijkste opgaven voor de komende jaren is het gezamenlijk vormgeven van de doorgaande leerlijn van leraren, zoals hierboven ook wordt geschetst. Intensieve samenwerking tussen lerarenopleidingen, leraren en scholen is hierbij noodzakelijk. Het 'leven lang ontwikkelen' van leraren verdient meer aandacht en prioriteit.
- De VH en VSNU willen toewerken naar een toekomstig stelsel van lerarenopleidingen waarbij er veel meer sprake is van samenwerking en complementariteit tussen hogescholen en universiteiten in het opleiden van leraren en het bieden van oplossingen in de aanpak van het personeelstekort in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.
- In de partnerschappen voor Samen Opleiden en Professionaliseren (SO&P) werken hbo- en wo-lerarenopleidingen al intensief samen met scholen. In een aantal regio's bestaat de wens om te komen tot een intensievere samenwerking tussen hogescholen en universiteiten in het opleiden en professionaliseren van leraren (voor zowel po, vo als mbo).
- De bestaande structuur van SO&P wordt verder uitgebouwd. Per sector worden afspraken gemaakt over de termijn waarop vóór 2030 alle studenten op worden geleid volgens dit opleidingsmodel, en over samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen in de fase na de initiële opleiding. Door de partnerschappen te verstevigen en samen te investeren in ontwikkelpaden na de initiële opleiding wordt de aantrekkelijkheid van het beroep vergroot en wordt de uitval tijdens de opleiding en in het beroep verminderd.
- Door te investeren in de verdere flexibilisering van lerarenopleidingen verwachten lerarenopleidingen responsiever te zijn en sneller in te kunnen spelen op inhoudelijke en organisatorische ontwikkelingen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Lerarenopleidingen continueren en intensiveren het gesprek met scholen en beroepsgroep over de samenwerking in het opleiden en professionaliseren van leraren.

Spreeken het volgende af,

Doel

Het doel van dit bestuursakkoord is om afspraken vast te leggen over de inzet van de middelen die beschikbaar zijn gekomen om de flexibilisering van de lerarenopleidingen te versnellen en versterken. Om dit te bereiken zetten de hogescholen en universiteiten in op diverse trajecten. Deels gezamenlijk en deels per sector. Ook wordt in projecten de verbinding gezocht met het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Hieronder wordt per subonderdeel het doel en de gewenste resultaten beschreven.

Gezamenlijke activiteiten hbo-wo

Regionale allianties: intensiveren samenwerking hbo en wo lerarenopleidingen

Doel

Om tegemoet te komen aan de urgente vraag naar voldoende, goed opgeleide leraren, om beter gebruik te maken van elkaars expertise, en (aspirant-)leraren een helder en zo goed mogelijk passend opleidingsaanbod te presenteren, bundelen hogescholen en universiteiten hun krachten in regionale allianties. Hierin wordt ook samengewerkt met schoolbesturen in het po, vo en mbo, gemeente en bedrijfsleven. Daarbij wordt gebruik gemaakt van bestaande, succesvolle samenwerkingsverbanden, zoals de partnerschappen voor het Samen Opleiden en Professionaliseren. Een voorbeeld van een regionale alliantie die al wordt ontwikkeld is "Utrecht Leert".

De vorm en inhoud van de regionale allianties verschillen, afhankelijk van de regionale context en behoeften.¹¹ In de allianties kunnen lerarenopleidingen gezamenlijk werken aan:

- a) (deels geïntegreerde) beter afgestemde en flexibele opleidingsroutes voor specifieke doelgroepen, waaronder de academische pabo;
- b) professionalisering van lerarenopleiders;
- c) samenwerking in ontwikkelen van leeruitkomsten voor eerstegraads lerarenopleidingen;
- d) de begeleidingssystematiek en didactiek voor volwassenen;
- e) samenwerking in onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek (aansluitend op de adviezen voor een versterkte kennisinfrastructuur in het onderwijs (Slimme verbindingen)¹².

Resultaten

- In 2022 zijn er op in ieder geval twee plekken regionale lerarenallianties gevormd. Er wordt in 2020 gestart met 1) Utrecht Leert¹³ en 2) de Noordelijke Educatieve alliantie¹⁴. Drie andere regio's krijgen een ontwikkelbudget om de ideeën voor een regionale alliantie in 2021 nader vorm te geven. Eind 2021 wordt beoordeeld in welke mate de plannen passen bij de ambities die VH en VSNU bij de regionale allianties hebben geformuleerd. Afhankelijk van deze beoordeling kunnen deze regio's in 2022 als regionale allianties starten.

Kennisdelen en samenwerken in het flexibiliseren van de lerarenopleidingen

Doel

De VH en VSNU delen een langetermijnvisie op opleiden waarin de mogelijkheid tot maatwerk voor studenten de norm is. Om dat te bereiken zetten de hbo- en wo-lerarenopleidingen de komende jaren stappen in het verder flexibiliseren van de opleidingen. Die activiteiten worden hieronder toegelicht.

Om de krachten te bundelen en te leren van elkaars ervaringen en expertise, zullen de hogescholen en universiteiten de komende jaren op verschillende punten samenwerken. Het werkveld wordt daar actief bij betrokken. De samenwerking betreft in ieder geval drie aspecten:

- Kennisdeling over het werken met leeruitkomsten en het erkennen van Eerder Verworven Competenties (EVC's).
- Samenwerken in het ontwikkelen van leeruitkomsten voor het eerstegraads gebied, waarbij ook ruimte is voor de eigenheid van beide sectoren.
- Samenwerking in een professionaliseringsaanbod voor lerarenopleiders en schoolopleiders, gericht op het opleiden en begeleiden van zij-instromers.

Resultaten

- In 2023 participeren de hbo en wo lerarenopleidingen gezamenlijk in een netwerk 'flexibilisering lerarenopleidingen'. In dit netwerk worden kennis en ervaringen in het flexibiliseren van de lerarenopleidingen gedeeld, en worden mogelijkheden voor samenwerking onderzocht.
- In 2022 hebben de hbo- en wo-lerarenopleidingen in samenwerking leeruitkomsten voor het eerstegraads gebied geformuleerd.
- In 2022 hebben de hbo- en wo-lerarenopleidingen gezamenlijk een professionaliseringsprogramma ontwikkeld voor lerarenopleiders en schoolopleiders in het opleiden van zij-instromers.

Gezamenlijk ontwikkelen academische zij-instroomroute primair onderwijs

Doel

Het aantal zij-instromers in het primair onderwijs met een universitaire vooropleiding is groot. Om hen een passende opleidingsroute te bieden, willen universiteiten en hogescholen gezamenlijk

¹¹ Daarnaast zijn er ook opleidingen die voor het hele land opleiden, bijvoorbeeld in het groene onderwijs, de kunsten of de academies voor lichamelijke opvoeding. Ook zijn er levensbeschouwelijke instellingen. Verder is aansluiting van de ad's essentieel in kader van de doorlopende leerlijn.

¹² Slimme verbindingen: na een sterke kennisinfrastructuur voor het onderwijs. PO-Raad, VO-raad, MBO Raad, VH en VSNU. 2019.

¹³ Hogeschool voor de Kunsten: HKU, Instituut Theo Thijssen, Seminarium voor Orthopedagogiek, (Hogeschool Utrecht), Instituut Archimedes (Hogeschool Utrecht), Mamix-academie, Universiteit Utrecht, Universiteit voor de Humanistiek

¹⁴ Rijksuniversiteit Groningen, NHL Stenden Hogeschool en Hanzehogeschool Groningen

academische zij-instroomroutes primair onderwijs ontwikkelen, vanuit de bestaande academische lerarenopleidingen primair onderwijs (alpo).

De nieuwe academische zij-instroomroute wordt in twee regio's ontwikkeld. De route wordt toegespitst op de zij-instromers met een universitaire vooropleiding. Het uitgangspunt is dat dit het traject aantrekkelijker maakt voor deze doelgroep, waarmee de instroom vergroot wordt en zij-instromers behouden worden voor het primair onderwijs.

Resultaten

- In september 2021 kunnen zij-instromers in de regio Leiden/Amsterdam en regio Utrecht starten met een academische zij-instroomroute, die is toegespitst op kandidaten met een universitaire vooropleiding.

Activiteiten lerarenopleidingen in het hbo

Harmonisering EVC- en vrijstellingenbeleid

Doel

De hbo-lerarenopleidingen willen op korte termijn onnodige verschillen in de omgang met erkenning van eerder verworven competenties (EVC's) en vrijstellingen op basis van elders verworven kwalificaties te verkleinen zodat de student/kandidaat altijd op dezelfde kwaliteit en uitwisselbaarheid van EVC of vrijstellingen kan rekenen. Voor studenten betekent dit dat hun EVC's op een landelijk gelijke en valide wijze erkend worden door landelijk gecertificeerde EVC-assessoren. Mede op basis van de EVC-erkenning, kan een passend opleidingstraject bepaald worden. Bij de pabo's wordt er gewerkt aan de harmonisering van de zij-instroom¹⁵.

Resultaten

- De student krijgt vanaf studiejaar 2021-2022 de mogelijkheid om voor of in de poort een intake-assessment te doen, om op basis daarvan een opleidingsaanbod op maat te krijgen in de lerarenopleiding.
- Vanaf 2021 is de zij-instroom voor de pabo's geharmoniseerd.
- Daarvoor werken de hogescholen, aan de hand van de in het najaar 2020 op te leveren kaders, gezamenlijk aan kennisdeling, borging en professionalisering van assessoren en intake/begeleiders ten behoeve van de implementatie van de kaders, onder andere met een landelijk register.

Flexibiliseren op basis van leeruitkomsten

Doel

- Om een doorbraak te realiseren in het leven lang ontwikkelen en ontschotting tussen verschillende opleidingstypen te accommoderen willen de hbo-lerarenopleidingen vanaf 2023 werken vanuit één onderwijsruimte waarin alle instromende doelgroepen in de lerarenopleiding op een passende wijze kunnen worden opgeleid: havisten, vwo'ers, zij-instromers in het beroep, deeltijdstudenten en duale studenten. Iedereen die instroomt in de lerarenopleiding kan een passende leerroute vaststellen in samenspraak met opleiding en school.
- De opleidingen willen dit realiseren door te gaan werken conform de uitgangspunten van het hbo-brede experiment leeruitkomsten¹⁶. Werken conform deze uitgangspunten leeruitkomsten moet ervoor zorgen dat de reeds ingezette flexibiliseringsslag verder versterkt en ingebed wordt in de werkwijze van lerarenopleidingen, met als doel om beter in te spelen op de leerbehoeftes van de student. Door te werken met een samenhangend geheel van leeruitkomsten in plaats van vastgelegde onderwijseenheden staat wat afgestudeerden moeten kennen en kunnen centraal in plaats van waar, hoe en in hoeveel tijd zij dat moeten leren. Ook wordt verwacht dat daarmee een ander type instroom kan worden gegenereerd (bijvoorbeeld

¹⁵ Hierbij wordt er nauw samengewerkt met het netwerk van de zij-instroom voor de tweedegraads lerarenopleidingen (LENA) die al met een landelijk raamwerk werkt.

¹⁶ Het experiment loopt vanaf 1 juli 2016 en betreft een hbo-breed experiment. Aan het experiment doen nu alleen deeltijdopleidingen mee van Ad's, bachelors en masters. Zie ook: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/experimenten-om-deeltijdonderwijs-flexibeler-te-maken/pilots-flexibilisering> en <https://www.nvao.net/nl/procedures/nederland/experiment-leeruitkomsten>. Instellingen die participeren hebben doorgaans een hogere instroom in vergelijking tot instellingen die dat niet doen, zie de tussenevaluatie : <http://www.researchned.nl/wp-content/uploads/2019/04/Tussenevaluatie-experimenten-vraagfinanciering-en-flexibilisering-def.pdf>

studenten uit mbo en vwo) zonder dat hiervoor nieuwe routes ontwikkeld hoeven worden. Een student kan zelf met ondersteuning van de opleiding en eventuele werkplek bepalen hoe hij aan zijn leeruitkomsten werkt. Dit kan bijvoorbeeld middels (werk)colleges, projectonderwijs, werkplekleren, online leren of leerwegaafhankelijke toetsing zoals in een assessment.

- Er is een flink aantal hogescholen dat met de deeltijd- en/of duale lerarenopleidingen reeds meedoet aan het experiment leeruitkomsten.¹⁷ Deze instellingen willen versnellen en uitbreiden naar voltijd.
- Er zijn ook instellingen die niet meedoen aan het experiment, maar die graag zodra dit wettelijk is geregeld, in 2022-2023 van start willen met het werken met leeruitkomsten. Daarnaast zijn er instellingen die voordat ze gaan werken met leeruitkomsten behoefte hebben aan meer kennisdeling – niet alleen over de werkwijze zelf, maar ook over de ervaringen tot nu toe en de evidentie daarvan. Daarom wordt gewerkt met een kerngroep die inhoudelijk de kar gaat trekken, en een groep *critical friends* die de kerngroep met raad én daad bijstaat. Er wordt middels ontwikkeling en kennisdeling gewerkt aan landelijk afgestemde leeruitkomsten, waarbij er ook ruimte blijft voor (boven)regionale profilering en identiteit. 10voordeleraar fungeert als coördinator van kennisdelings- en ontwikkelingsbijeenkomsten zowel horizontaal als verticaal en de stuurgroep lerarenopleidingen stuurt tussentijds op de resultaatafspraken.

Resultaten

- In 2022-2023 en 2023- 2024 hebben de reeds deelnemende instellingen met alle lerarenopleidingen geen vaststaand onderwijsprogramma meer; de student kan in samenspraak met school en opleiding bepalen hoe hij werkt aan de leeruitkomsten en die vervolgens aantoont. Afspraken hierover worden vastgelegd in een onderwijsvereenkomst tussen student, opleiding en school. Bepaalde doelgroepen, bijvoorbeeld de studenten die instromen vanuit het voortgezet onderwijs, kunnen een meer vastomlijnd traject volgen.
- In 2022 zijn lerarenopleiders verder geprofessionaliseerd in de reeds in gang gezette ontwikkeling m.b.t. begeleiding en didactiek voor volwassenen en het werken met leerwegaafhankelijk toetsen, dat bij het werken met leeruitkomsten past. Hiermee anticiperen we ook op de ontwikkeling van de inbedding van de zij-instroom in het reguliere programma.
- In 2020-2021 ontwikkelen de hbo-lerarenopleidingen gezamenlijk landelijke, geharmoniseerde leeruitkomsten voor de brede pedagogisch-didactische basis. Dit is voor de lerarenopleidingen het vliegwiel voor sectoroverstijgende samenwerking en ontschotting. Na advies van de commissie onderwijsbevoegdheden over de brede pedagogisch-didactische basis in 2021 zullen de lerarenopleidingen deze in samenspraak met het po, vo en mbo vertalen naar landelijke leeruitkomsten.
- In 2020-2021 bereiden instellingen die reeds werken met leeruitkomsten zich voor op de uitbreiding vanaf 2021.
- In 2020-2021 verkennen de nog niet deelnemende instellingen in hoeverre het werken conform de uitgangspunten van het experiment leeruitkomsten voor hun werkt. In 2021-2022 wordt er een besluit genomen over verdere invoering van het werken met leeruitkomsten.
- Instellingen nemen in alle jaren actief deel aan kennisdelings- en ontwikkelingsbijeenkomsten die door 10voordeleraar georganiseerd worden. De harmonisering van het werken met leeruitkomsten past bij de bestaande brede samenwerking tussen lerarenopleidingen bij de ontwikkeling en herziening van gemeenschappelijke kennisbases.
- Parallel aan bovengenoemde ontwikkelingen wordt door de lerarenopleidingen monitorings- en evaluatieonderzoek uitgevoerd specifiek voor de lerarenopleidingen om *evidence informed* te kunnen werken.

¹⁷ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/documenten/publicaties/2017/06/28/overzicht-instellingen-en-opleidingen-in-experiment-leeruitkomsten> voor deelnemende instellingen en lerarenopleidingen.

Activiteiten universitaire lerarenopleidingen

Alfa4all: maatwerk programma voor zij-instromers in de talen tekortvakken

Doel

De universitaire lerarenopleidingen gaan gezamenlijk een flexibel onderwijsaanbod ontwikkelen voor studenten en zij-instromers die leraar in één van de tekortvakken¹⁸ in het alfadomein willen worden, maar met hun vooropleiding te weinig vakinhoudelijke bagage hebben. Dit bijspijkerprogramma Alfa4all wordt ontwikkeld naar analogie van het reeds bestaande en succesvolle programma Beta4all¹⁹.

Het Alfa4all programma wordt landelijk en in 'blended' vorm aangeboden, zodat het voor zij-instromers studeerbaar is naast een baan. Studenten en zij-instromers kunnen zich hier voor minimale kosten bijscholen zodat ze voldoende vakinhoudelijke kennis hebben om toelaatbaar te zijn tot een universitaire lerarenopleiding. De toetsing van Alfa4all zal net zoals bij Beta4all leerwegaafhankelijk zijn, zodat kandidaten die van mening zijn de vakinhoud reeds te beheersen, dat door middel van één of meerdere toetsen kunnen aantonen.

Resultaten

- In januari 2022 kunnen studenten die nog onvoldoende vakinhoud beheersen zich via het programma Alfa4all bijscholen om toelaatbaar te zijn tot een universitaire vooropleidingen.
- In december 2021 zijn alle cursussen voor het Alfa4allprogramma ontwikkeld.
- In november 2020 kunnen studenten de eerste deficiëntiecursussen voor de schoolvakken Nederlands, Engels en Duits volgen.
- In december 2022 is een plan voor duurzame continuering gereed.

Modularisering curriculum: in een leerwerktraject naar een eerstegraads bevoegdheid

Doel

Een aantal universitaire lerarenopleidingen wil de opleiding modulair inrichten zodat deze flexibeler is en beter past bij de wensen en ontwikkeling van de student, in het bijzonder voor studenten die studie en werk willen combineren.

In een modulair ingericht opleidingsstelsel volgen studenten die al een vakinhoudelijke master hebben afgerond eerst een basismodule van 30 EC (de bestaande educatieve module/minor) waarmee ze een (beperkte) tweedegraads bevoegdheid verwerven. Hiermee kan een docent aan het werk in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Daarna behaalt de docent in een leerwerktraject zijn eerstegraads bevoegdheid door verschillende verdiepende en specialiserende modules te volgen. Het leerwerktraject wordt afgestemd met de betrokken scholen en de partnerschappen voor Samen Opleiden en Professionaliseren.

Voor dit project kan door universiteiten en studenten gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden die het experiment Flexstuderen biedt. Een verbinding met het project in het kader van Leeruitkomsten is ook goed mogelijk.

Resultaten

- In september 2021 heeft de universitaire lerarenopleiding van de Universiteit Utrecht ervaring opgedaan met een modulair curriculum, de ervaringen gedeeld met andere ulo's en op basis van de ervaringen de samenwerking met de scholen vormgegeven.
- In september 2022 hebben de universitaire lerarenopleidingen van de Universiteit Leiden en van de Universiteit van Amsterdam het curriculum van de eenjarige master modulair ingericht.
- In september 2023 kunnen studenten bij de Universiteit Utrecht, Universiteit Leiden, Vrije Universiteit Amsterdam en Universiteit van Amsterdam via een modulair opgebouwd curriculum een eerstegraads bevoegdheid behalen.
- In september 2023 heeft de universitaire lerarenopleiding van de Vrije Universiteit het curriculum modulair ingericht.
- De ervaringen met de modulaire opleiding worden geëvalueerd onder studenten, lerarenopleidingen en betrokken scholen en de resultaten daarvan worden verspreid binnen de ICL en, bij hbo-lerarenopleidingen.

¹⁸ Nederlands, Duits, Frans, Engels en Klassieke Talen

¹⁹ Zie <https://www.beta4all.nl/>

Academische opleidingsroutes primair onderwijs

Doel

Een aantal universitaire opleidingen voor het primair onderwijs wil nieuwe academische opleidingsroutes voor studenten met een afgeronde universitaire bacheloropleiding verkennen. Deze verkenning vindt plaats in drie regio's, in samenwerking en afstemming met betrokken hogescholen. De verkenning is gericht op nieuwe doelgroepen, zoals bachelorstudenten met een universitaire vooropleiding. Het uitgangspunt is dat dergelijke routes aantrekkelijker zijn voor deze doelgroepen, waarmee de instroom vergroot wordt en deze doelgroep behouden worden voor het primair onderwijs.

Bij de verkenning worden de reguliere procedures van een macrodoelmatigheidstoets en Toets Nieuwe Opleiding (TNO) gevolgd en wordt het advies van de commissie Onderwijsbevoegdheden in acht genomen als dat beschikbaar is.

Resultaten

- Afhankelijk van de verkenning en de macrodoelmatigheidstoets en Toets Nieuwe Opleiding (TNO) kunnen studenten met een afgeronde universitaire bacheloropleiding in september 2022 in Leiden, Utrecht, Amsterdam en Rotterdam starten met een opleidingstraject naar een lesbevoegdheid voor het primair onderwijs dat past bij hun vooropleiding.

Leeruitkomsten: verkennen en ontwikkelen

Doel

De universitaire lerarenopleidingen voor het vo hebben tot nu toe nog geen ervaring opgedaan met het werken met leeruitkomsten volgens de kaders van het experiment. Omdat de doelgroep, duur en inrichting programma van de hbo- en wo-lerarenopleidingen erg van elkaar verschillen, is het van belang om goed te onderzoeken wat het werken volgens de principes van leeruitkomsten voor de universitaire student en de universitaire lerarenopleiding zou kunnen betekenen en op welke manier optimale meerwaarde behaald kan worden. De universitaire lerarenopleidingen gaan dit komend jaar verkennen en daar op korte termijn over besluiten. Dit onderzoek sluit aan bij de ontwikkelingen en ambities die universitaire lerarenopleidingen hebben op het gebied van modularisering.

Resultaten:

- In juli 2021 is de verkenning opgeleverd naar de mogelijkheden die het werken volgens de principes van leeruitkomsten biedt voor de universitaire lerarenopleidingen. In september 2021 wordt besloten welke universitaire lerarenopleidingen volgens de principes van het experiment leeruitkomsten willen gaan werken.
- De ervaringen in het oriënteren op en werken volgens de principes van leeruitkomsten worden in ICL (lerarenopleidingen voor het vo) en PO-Kamer (lerarenopleidingen voor het po) verband gedeeld.

Universitaire zij-instroom: verbeteren intake, toelating en aanbod

Doel

Om het lerarentekort op te lossen wordt er sterk ingezet op zij-instroom als één van de oplossingen voor de korte termijn. Het aantal overstappers neemt de afgelopen jaren gestaag toe. Steeds meer kandidaten uit andere sectoren willen de overstap maken naar het onderwijs en zoeken een passend opleidingstraject. Verschillende onderzoeken laten zien dat deze stap niet gemakkelijk is; zij-instromers lopen tegen te veel drempels aan²⁰.

Deze drempels leiden voor zowel de overstappers als de lerarenopleiding tot onjuiste verwachtingen, kosten veel tijd en energie en zijn soms ook een bron van onbegrip. Om knelpunten op te lossen zullen de ulo's nieuwe projecten uitvoeren en lopende initiatieven intensiveren, specifiek gericht op knelpunten die bestaan voor en tijdens de opleiding. Dat moet ertoe leiden dat meer overstappers op een goede en verantwoorde manier hun bevoegdheid kunnen behalen, dat de uitval beperkt is en de waardering van de trajecten hoger wordt.

²⁰ Zie bijvoorbeeld M. van Vroonhoven (juli 2020). Samen sterk voor elk kind.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2020/07/02/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020/samen-sterk-voor-elk-kind-eindconclusies-merel-van-vroonhoven-juli-2020.pdf>

De toelating tot de opleiding, en de informatie daarover, moet voor alle ulo's geharmoniseerd worden. Ulo's zetten daarom in op een gezamenlijke werkwijze voor het erkennen van EVC's. Daarnaast wordt in samenwerking met het Onderwijsloket²¹ een kennisbank ontwikkeld waarmee overstappers zich beter kunnen voorbereiden op het docentschap en het geschiktheidsonderzoek. Tegelijkertijd is het noodzakelijk om bij de inrichting van het onderwijs binnen de opleiding veel ruimte te (blijven) bieden voor maatwerk. Dat is ook voor kandidaten het meest effectief. Die ruimte voor maatwerk zal ook ingevuld worden met de initiatieven uit dit bestuursakkoord, zoals het modulair opleiden of het Alfa4all programma. Daarnaast zullen universiteiten goede ervaringen met elkaar delen, zoals het UvA programma 'Aan de slag voor de klas'.²² Een aantal universiteiten in het oosten hebben daarnaast de ambitie om tot een gezamenlijk zij-instroom te komen.

Tot slot is het vergroten van de specifieke kennis van- en ervaring met het opleiden van zij-instromers nodig, om het traject voor die doelgroep zo effectief mogelijk in te kunnen richten met behoud van kwaliteit. Bovendien zorgt betere kennisdeling, ook met experts buiten de ulo's zoals Trainees in het Onderwijs, LENA (netwerk zij-instroom hogescholen) en het Onderwijsloket voor minder versnippering en betere samenwerking.

Resultaten

Voor de opleiding:

- In januari 2022 hanteren de ulo's een gezamenlijke werkwijze voor het erkennen en waarderen van eerder verworven competenties als onderdeel van het geschiktheidsonderzoek (specifiek voor de doelgroep zij-instroom in beroep).
- In juni 2022 is er voor zij-instromers/overstappers een kennisbank beschikbaar, verbonden aan het Onderwijsloket, waarin kandidaten zich via zelfstudie optimaal kunnen voorbereiden op het docentschap (zoals kennisclips didactiek, klassenmanagement, links naar inhoud en werkvormen) alsmede het geschiktheidsonderzoek (zoals het criterium gericht interview en portfolio).
- Doorlopend wordt de informatie over de zij-instroomroutes en overstapmogelijkheden duidelijk, goed vindbaar en aangepast op actuele ontwikkelingen zichtbaar gemaakt bij het Onderwijsloket voor geïnteresseerden.

Tijdens de opleiding

- In 2021 wordt verkend hoe bestaande flexibele trajecten, zoals de educatieve minor en module, aantrekkelijker kunnen worden aangeboden aan leraren die al een bevoegdheid hebben, of uitstromen vanuit hbo-lerarenopleidingen. Daarbij wordt ook gekeken naar de mogelijkheden van online onderwijs voor het personaliseren van dit aanbod en de ervaringen die daarin zijn opgedaan tijdens de coronacrisis.
- In 2023 is er in meerdere regio's een flexibel maatwerktraject voor zij-instromers/overstappers beschikbaar dat is toegespitst op de achtergrond en behoeften van zij-instromers.
- In 2023 zijn alle trajecten voor zij-instromers aangepast op de eventuele wijzigingen die voortkomen uit de inbedding van de zij-instroom in beroep (ZiB) in het reguliere stelsel. Een onderzoek daarnaar vindt plaats tijdens de looptijd van het bestuursakkoord.

Kennisdeling & regie

- In september 2021 is er een landelijk netwerk van examen- en toelatingscommissies die implementatie van de harmonisering van ingangseisen voor zij-instromers begeleidt en onderhoudt, en scholingsplannen voor ZiB-trajecten afstemt.
- In januari 2022 is er een ICL VO netwerk 'zij-instroom & overstap' waarin bestaande kennis, ervaringen en relevante onderzoeken over de werving, de begeleiding en het opleiden van zij-instromers worden samengebracht en gedeeld.

²¹ Zie www.onderwijsloket.com. Het Onderwijsloket is een initiatief van VH en VSNU, met steun van OCW.

²² Zie <https://www.uva.nl/programmas/lerarenopleiding/aan-de-slag-voor-de-klas/aan-de-slag-voor-de-klas.html>

Financiële afspraken

De middelen voor bovenstaande ambities worden hieronder weergegeven in drie categorieën en in een verdeling tussen hbo en wo. De beschikbare middelen worden verdeeld op basis van de verdeelsleutel 70% voor het hbo en 30% voor het wo. De middelen worden via de onderwijsopslag in bedragen aan instellingen beschikbaar gesteld. Op basis van uitgewerkte begrotingen van de VH en VSNU wordt dit nader verdeeld.

	2020		2021		2022		2023	
Totaal beschikbare middelen	3		8		8		3	
	HBO	WO	HBO	WO	HBO	WO	HBO	WO
	2,1	0,9	5,6	2,4	5,6	2,4	2,1	0,9
<i>1. Ontwikkeling en implementatie leeruitkomsten en flexibele curricula</i>	1,4	0,6	4,2	1,8	4,2	1,8	1,4	0,6
<i>2. Toelating, toegankelijkheid & ontwikkeling en waardering EVC</i>	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7	0,3	0,35	0,15
<i>3. Inbedding en verbetering zij-instroom en overstaptrajecten</i>			0,7	0,3	0,7	0,3	0,35	0,15

Monitoring en evaluatie

De inzet van de middelen voor de lerarenopleidingen wordt gemonitord en geëvalueerd. De voortgang wordt twee maal per jaar besproken in bestuurlijk overleg tussen OCW, de VH en de VSNU. Waar nodig worden dan afspraken gemaakt over eventuele bijstelling van de plannen en verdeling van de middelen.

Er wordt een onafhankelijke evaluatie ingericht met een tussenmeting na 2 jaar en een eindevaluatie begin 2024. De opzet en de uitkomsten van de tussen- en eindevaluatie worden besproken in het bestuurlijk overleg tussen OCW, VH en VSNU. Het po, vo en mbo wordt eveneens betrokken bij de evaluaties.

De initiatieven die voortvloeien uit dit bestuursakkoord hebben effect op verschillende doelgroepen. Zowel lerarenopleidingen, studenten als leraren, schoolleiders en bestuurders in het po, vo en mbo, zijn belangrijke actoren. Hun ervaringen en tevredenheid zullen worden meegenomen in de evaluatie.

De hoofdvraag voor de evaluatie is of lerarenopleidingen met de initiatieven die voortvloeien uit dit bestuursakkoord in staat zijn studenten een flexibel opleidingstraject te bieden, onder andere passend bij eerder opgedane kennis en ervaring. De evaluatie heeft zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve component. Alle onderdelen uit het bestuursakkoord worden geëvalueerd. In de gezamenlijke uitwerking van het onderzoek worden in ieder geval de volgende onderdelen meegenomen:

- ervaringen en tevredenheid van betrokkenen binnen hogescholen en universiteiten met het flexibiliseren van de opleidingen, zoals:
 - de professionalisering van lerarenopleiders in het werken met leeruitkomsten, EVC, intake- en ontwikkelassessments;
 - de manier waarop lerarenopleidingen werken met intake-assessment op basis van EVC;
 - de manier waarop lerarenopleidingen leeruitkomsten en het modulariseren van de opleidingen hebben vertaald binnen de instelling;
 - de manier waarop lerarenopleidingen de vertaalslag hebben gemaakt van landelijke EVC- en vrijstellingenkaders naar de praktijk.

- De samenwerking tussen scholen, hogescholen en universiteiten in regionale allianties, inclusief de mate waarin instellingen leren van elkaar en taakverdeling en kennisdeling heeft plaatsgevonden.
- ervaringen en tevredenheid bij studenten, zoals:
 - waardering van de geboden flexibiliteit in leerroutes;
 - waardering voor het intakeproces inclusief de inhoudelijke voorbereiding op toelating;
 - waardering voor EVC-procedure;
 - waardering voor begeleiding van zij-instromers binnen school en opleiding.
- ervaringen en tevredenheid bij werkgevers, zoals:
 - waardering op aansluiting op beroepspraktijk;
 - samenwerking in begeleiding van zij-instromers.

Daarnaast volgen we in kwantitatieve zin in ieder geval:

- Het aantal lerarenopleidingen dat met leeruitkomsten werkt voor zowel deeltijd-, duaal- als voltijdopleidingen;
- De effecten op de instroom (inclusief zij-instroom) en studentsucces bij de deelnemende opleidingen.

Randvoorwaarden

Partijen komen overeen dat er een aantal randvoorwaarden is in aanpalend beleid, wetgeving en bekostiging om de ambities uit dit bestuursakkoord te doen slagen. Belangrijke pijler onder dit bestuursakkoord is dat er wordt gewerkt aan versterking van de ontwikkelcapaciteit bij lerarenopleidingen door inzet op kennisdeling en doorontwikkeling. Samen met de beroepsgroep en het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs wordt gewerkt aan verbetering van imago en aantrekkelijkheid lerarenberoep en (regionaal) arbeidsmarktbeleid. De VH en de VSNU maken met hun leden op bestuursniveau afspraken om zich te committeren aan de te behalen projectresultaten uit dit bestuursakkoord. De VH en VSNU voeren de regie op de uitwerking en de voortgang van het bestuursakkoord. De lerarenopleidingen zullen bij de verdere uitwerking van het bestuursakkoord de samenwerking zoeken met het po, vo en mbo waar het wenselijk is om de beoogde resultaten te behalen.

Een aantal ambities is afhankelijk van toekomstig beleid en toekomstige wetgeving. Het betreft de volgende randvoorwaarden:

- De overheid maakt, zoals aangekondigd in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek²³ flexibel opleiden wettelijk mogelijk en zorgt daarbij voor een passend stelsel van onder meer bekostiging en accreditatie. Zij dient een wetsvoorstel in, met als doel vanaf collegejaar 2022-2023 ho-breed te kunnen werken met leeruitkomsten. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de ervaringen van instellingen met het experiment leeruitkomsten. Tevens dient de overheid een wetsvoorstel in die voorziet in wettelijke verankering van het experiment flexstuderen vanaf studiejaar 2023/2024.
- Daarnaast dient de overheid een wetsvoorstel in om de zij-instroom in het beroep in te bedden in de WHW per 2023.
- Er wordt na het advies van de commissie Onderwijsbevoegdheden in 2021 bezien welke effecten dit heeft op de opleidingen en of er aanpassingen nodig zijn in de wetgeving.

Inwerkingtreding en looptijd

Dit bestuursakkoord treedt in werking op 12 oktober 2020 en loopt tot en met 31 december 2023.

²³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/12/02/strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek>

Aldus overeengekomen en in drievoud ondertekend,

Op 12 oktober 2020,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, handelend als bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden:

Ingrid van Engelshoven

De Vereniging Hogescholen gevestigd te Den Haag, handelend als vertegenwoordiger van de hogescholen met een lerarenopleiding, vertegenwoordigd door:

Jan Bogerd

Vereniging van Universiteiten (VSNU) gevestigd te Den Haag, te dezen handelend als vertegenwoordiger van de universiteiten met een lerarenopleiding, vertegenwoordigd door:

Han van Krieken